

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА МЕЗОРІВНІ

Кочевой Максим Миколайович, к.е.н.

Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна

Кочевой М. М. Правове регулювання зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні.

Анотація. В умовах посилення інтеграції економіки України у світову економічну систему особливого значення набуває регулювання нормативно-правового середовища зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні.

Цінність отриманих результатів полягає у системному пізнанні нормативно-правового регулювання зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні в площині принципів, змісту, сутності, понятійно-категоріального апарату, функцій, механізму забезпечення.

Практична сфера роботи спрямована на формування нових компетенцій в сфері зовнішньоекономічної безпеки в правозастосовувачів.

Ключові слова: Нормативно-правове регулювання. Зовнішньоекономічна безпека. Імплементация Угоди. Оптимізація.

Kochevoy M. Legal regulation of foreign security of the national economy at the meso level.

Annotation. In terms of strengthening integration of Ukraine into the world economic system, special importance is regulation of legal protection of foreign security of the national economy at the meso level, which should provide a legal framework for foreign economic activities according to national interests.

The value of these results lies in the knowledge of the system of legal regulation of external economic security of the national economy at the meso level in the plane of the principles, content, nature, conceptual-categorical apparatus, functions, mechanism of security.

The practical scope of work focuses on the development of new competencies in the field of foreign security among law enforcers.

Keywords: Laws and regulations. External security. Implementation of the Agreement. Optimization.

Кочевой М. М. Правовое регулирование внешнеэкономической безопасности национального хозяйства на мезоуровне.

Аннотация. В условиях усиления интеграции экономики Украины в мировую экономическую систему особое значение приобретает регулирование нормативно-правовой среды внешнеэкономической безопасности национального хозяйства на мезоуровне.

Ценность полученных результатов заключается в системном познании нормативно-правового регулирования внешнеэкономической безопасности национального хозяйства на мезоуровне в плоскости принципов, содержания, сущности, понятийно-категориального аппарата, функций, механизма обеспечения.

Практическая сфера работы направлена на формирование новых компетенций в сфере внешнеэкономической безопасности у правоприменителей.

Ключевые слова: Нормативно-правовое регулирование. Внешнеэкономическая безопасность. Имплементация Соглашения. Оптимизация.

Постановка проблеми. Економічна, зокрема зовнішньоекономічна, безпека національного господарства України визначається рівнем розвитку її територій (на мезорівні) і ефективністю діяльності суб'єктів господарювання на макрорівні.

У сучасній Україні спостерігається високий рівень асиметрії регіонального розвитку, як по соціально-економічним характеристикам (рівень зовнішньоекономічної діяльності, галузева специфіка, рівень розвитку транспортної інфраструктури), так і геополітичним умовам розвитку (площа території і її заселеність, природно-кліматичні умови, близькість до кордону, ін.), які визначають диференціацію пріоритетних загроз зовнішньоекономічній безпеці на мезорівні.

Висока залежність України від зовнішньоекономічного ринку та зовнішньоекономічної діяльності, поява нових загроз загострює проблеми регулювання зовнішньоекономічної безпеки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на світовому ринку і її захисту на внутрішньому ринку.

Регулювання зовнішньоекономічної безпеки певною мірою залежить від держави, оскільки саме держава через відповідні органи, у тому числі і законодавчої межі, в яких безпекове середовище на мезорівні формується, функціонує і розвивається. У цьому контексті важливість нормативно-правового регулювання зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні важко переоцінити.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми економічної, зокрема зовнішньоекономічної, безпеки досліджували вітчизняні та іноземні вчені, серед яких О. Г. Білорус, З. С. Варналій, В. Н. Геєць, Я. А. Жаліло, О. А. Кіриченко, С. Глазьев, В. Сенчагов.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. В умовах посилення динамічних змін у глобальному економічному просторі та збільшення ступеня відкритості національної економіки України правотворчий процес у сфері регіонів потребує стабільного і динамічного правового регулювання. Результативна та ефективна регіональна політика потребує комплексного законодавчого регулювання, дотримання принципів і вимог європейської регіональної політики та міжнародного співробітництва, які становляться рушійною силою. Воно повинно змінюватися з випередженням, дозволяючи планомірно і цілеспрямовано розвивати законодавство у сфері зовнішньоекономічної безпеки. Натомість зміни правової сфери, в тому числі зовнішньоекономічної безпеки, не упорядковані, позбавлені системного зв'язку і потребують приведення національного законодавства у відповідність із загально признаними принципами і нормами міжнародного і європейського права[19]. У зв'язку з цим в роботі досліджується нормативно-правове регулювання зовнішньоекономічної безпеки на макро- та мезорівнях і шляхи його оптимізації.

Основною метою даної роботи є визначення достатності рівня нормативно-правового регулювання зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні, встановлення можливих основних напрямів оптимізації зазначеного нормативно-правового поля.

Основна частина. Правове регулювання у загальній теорії права в юридичній науці України почало ретельно досліджуватись на початку 60-х років XX століття. Сучасна теорія права України зазначає, що правове регулювання є лише однією із форм впливу права на суспільні відносини, це вплив за допомогою специфічних правових засобів – норм права, правовідносин, актів реалізації [1].

На думку сучасного вітчизняного науковця О. М. Мельника, правове регулювання – це здійснення усією системою юридичних засобів державно-владного впливу на суспільні відносини з метою їх порядкування, охорони та розвитку[2].

Отже, для багатьох науковців характерно широке розуміння правового регулювання, намагання охопити зазначеним поняттям всі форми і засоби впливу права на суспільні відносини.

Специфіка зазначеного поняття у правовому регулюванні зовнішньоекономічної безпеки дозволяє автору визначити в межах дослідження поняття «правове регулювання зовнішньоекономічної безпеки» таким чином: правове регулювання зовнішньоекономічної безпеки є частиною дії права, яка характеризує за допомогою правових засобів (норм права, правовідносин, актів реалізації та застосування) і інших правових явищ (правових принципів, правотворчої діяльності) державно-правовий вплив на зовнішньоекономічну безпеку.

Розробка законодавства та забезпечення його виконання, тобто правове регулювання – одна за найважливіших функцій держави, що, власне і визначає роль держави в ринковій економіці[19].

Метою правового регулювання зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні в Україні є формування законодавчого середовища безпеки зовнішньоекономічної діяльності регіону для створення сприятливих умов розвитку національної економіки та відповідності зовнішньоекономічної діяльності регіону національним інтересам держави.

У сфері зовнішньоекономічної діяльності у Концепції державної регіональної політики передбачено такі завдання:

- зміцнення економічної інтеграції регіонів із використанням переваг територіального розподілу праці;
- налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики, наближення національного законодавства з цього питання до норм і стандартів Європейського Союзу, а також розвитку транскордонного співробітництва як дієвого засобу;
- зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем;
- поетапне зменшення рівня територіальної диференціації економічного розвитку регіонів та соціального забезпечення громадян;
- здійснення на інноваційній основі структурної перебудови економіки регіонів з урахуванням особливості їх потенціалу [3].

Регіональна політика, яка має за основу принцип «вирівнювання» з метою подолання економічної відсталості деяких територіальних утворень, породжує пасивність, укорінення утриманської позиції регіонів, незацікавленість у пошуках власних шляхів розвитку, а розраховує лише на підтримку національних урядів та міжнародних організацій. В умовах, коли регіони становляться самостійними учасниками конкурентних переваг, виникає необхідність пошуку нових інструментів до безпеки розвитку регіонів – за рахунок не

субсидій і державної допомоги, а створення сприятливого законодавчого бізнес-середовища, утворення кластерів, тощо.

Підписання Угоди про асоціацію (політичної частини) між Україною і Європейським Союзом є, безперечно, важливою подією як для внутрішньополітичного розвитку, так і у відносинах з ЄС.

У аналітичний записці НІСД чітко визначені першочергові завдання на шляху процесу імплементації Угоди, серед яких головними є: визначити національний механізм імплементації Угоди, включаючи створення ефективної системи координації процесу європейської інтеграції України на державному рівні; посилити контроль та прискорити затвердження Національної програми імплементації Угоди, який має передбачити детальний перелік заходів покрокової реалізації положень Угоди та строків їх виконання, наполегливо та послідовно відстоювати свою позицію щодо надання Європейським Союзом Україні перспективи членства та юридичного її оформлення протягом найближчого часу [4].

Нормативно-правова база регулювання економічної безпеки взагалі і зовнішньоекономічної безпеки зокрема, на сьогодні в цілому створена з кількох рівнів правових актів: міжнародних законодавчих актів, Конституції України [5], базового закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. [6], статутних і галузевих законів, підзаконних нормативних актів, а також деяких політико-правових документів декларативного характеру. Проте, відповідне законодавство не становить єдину систему як за повнотою нормативно-правової бази, так і за взаємною узгодженістю норм. Чинна нормативно-правова база суперечлива, неоднозначна за змістом. Необхідна оптимізація нормативно-правової бази, оскільки прогалини в законодавстві та їх несвоєчасна розробка стають джерелами ризиків та загроз зовнішньоекономічної безпеці.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003р. у переліку загроз національній безпеці України, у економічній сфері зокрема, окреслені, серед інших, у нормативно-правовому забезпеченні: ослаблення державного регулювання і контролю у сфері економіки; нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, в тому числі фінансової політики держави, відсутність ефективної програми запобігання фінансовим кризам, переваження у діяльності управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними [6].

Натомість закон «Про основи національної безпеки України» є надмірно декларативним, не містить в даній редакції конкретних правових норм, що визначають права і обов'язки суб'єктів національної безпеки.

Головною методологічною і практичною базою регулювання економічної безпеки є Конституція України, яка указує, що її норми є нормами прямої дії: положення ст. 17 Конституції України, згідно з якими функції забезпечення економічної безпеки України безпосередньо визначаються як одна з найважливіших функцій держави, ст. 13 Конституції України гарантує рівність усіх суб'єктів права власності перед Законом і забезпечує захист прав суб'єктів права власності і господарювання, ст. 42 забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності, обмежує монополну діяльність [5].

Конституційні засади здійснення зовнішньоекономічної діяльності знайшли свій розвиток у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [7].

У ст. 2 п. 3 зазначеного Закону України до кола принципів зовнішньоекономічної політики віднесено, зокрема, взаємовигідне співробітництво між державами, сумлінне виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань, пріоритет загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права перед нормами і принципами національного права, своєчасність та адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам.

Серед основних засад зовнішньоекономічної політики нашої держави у цьому Законі можна виділити, зокрема, такі, які торкаються сфери забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України, а саме: забезпечення національних інтересів і безпеки України, використання міжнародного потенціалу для утвердження і розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, її сталого економічного розвитку, підтримка розвитку торгівельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами, інтеграція економіки України у світову економічну систему, розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національну економіку і в інтересах її реформування, модернізації та інноваційного розвитку, тощо. [7]

Ведучи мову про нормативно-правове регулювання зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні, необхідно з'ясувати питання про сутність та співвідношення таких понять, як «економічна безпека», «зовнішньоекономічна безпека» та «зовнішньоекономічна безпека національного господарства на мезорівні».

В юридичній та економічній літературі немає єдиного визначення зазначених понять.

Скажімо, О. Є. Користін економічну безпеку розглядає як «систему забезпечення стійкості національної економіки, що зберігає свою цілісність і здатність до саморозвитку, незважаючи на несприятливі зовнішні та внутрішні загрози» [8, С. 15], а зовнішньоекономічну безпеку – як «спроможність держави протистояти впливу екзогенних негативних факторів і мінімізувати заподіяні ними збитки, активно використовувати участь у світовому розподілі праці для створення сприятливих умов розвитку національної економіки» [8., С. 180].

З. С. Варналій визначає економічну безпеку як «стан національної економіки, за якого зберігається економічна стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і задовольняються потреби особи, суспільства, держави»

[9, С. 18], а зовнішньоекономічна безпека «полягає у мінімізації збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників, створенні сприятливих умов для розвитку економіки шляхом її активної участі у світовому поділі праці, відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам» [9, С. 50-51].

Вітчизняний науковець В. М. Гесць визначає, що «економічна безпека держави визначається як стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціальна спрямованість політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів» [10, С. 112].

Я. А. Жаліло трактує економічну безпеку як «складну багатфакторну категорію, яка характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб власного населення держави на якомусь визначеному рівні, з метою протистояння дестабілізуючій дії різноманітних чинників, внутрішніх та зовнішніх, а також для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання» [11, С. 56]

Специфіка зазначеного поняття у правовому регулюванні зовнішньоекономічної безпеки, як складової економічної безпеки, дозволяє автору визначити в межах дослідження поняття «правове регулювання зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні» таким чином: правове регулювання зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні є частиною дії права, яка характеризує за допомогою правових засобів (норм права, правовідносин, актів реалізації та застосування) і інших правових явищ (правових принципів, правотворчої діяльності) державно-правовий вплив на зовнішньоекономічну безпеку національного господарства на мезорівні [19].

Здійснивши огляд низки наукових підходів до визначення понять «економічна безпека», «зовнішньоекономічна безпека», «зовнішньоекономічна безпека національного господарства на мезорівні» та її змісту, перейдемо до аналізу законодавчого регулювання в зазначеній сфері.

У статті 17 Конституції України визначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічних та інформаційної безпеки є одним з найважливіших функцій держави. Отже, Конституцією України функція забезпечення економічної безпеки України безпосередньо визначається як одна з найважливіших функцій держави [5].

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється згідно з Законом «Про зовнішньоекономічну діяльність»:

- Україною як державою в особі її органів в межах їх компетенції;
- недержавними органами управління економікою (товарними, фондовими, валютними біржами, торговельними палатами, асоціаціями, спілками та іншими організаціями координаційного типу), що діють на підставі їх статутних документів;
- самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на підставі відповідних координаційних угод, що укладаються між ними [12].

Економічну безпеку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності забезпечують також кодекси України (Цивільний, Господарський, Податковий, Кримінальний, Повітряний, Морський, Про працю), укази Президента України, постанови Верховної Ради України, нормативні акти місцевих органів влади та підприємств [19].

Економічну діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності регіону регулюють такі основні документи:

1. На державному рівні: укази Президента; Закони України («Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про стимулювання розвитку регіонів»; постанови Кабінету міністрів України; постанови Верховної Ради України, ратифіковані правові інструменти Ради Європи, державні стратегії і програми економічного і соціального розвитку України, державні концепції і стратегії регіональної політики (Концепція державної регіональної політики, Державна стратегія регіонального розвитку економіки на період до 2015 р.);

2. На регіональному рівні: регіональні стратегії розвитку, регіональні програми економічного і соціального розвитку, регіональні програми в сфері зовнішньоекономічної діяльності;

3. На субрегіональному рівні: (Стратегії та Програми розвитку міст, районів, сел.; Стратегії та Програми розвитку субрегіонів.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» національна безпека визначається як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якою забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам [13, ст. 3, 2 абзац]. Законом також визначено пріоритети національних інтересів, серед яких створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення, інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України (ст.6), загрози національним інтересам і національній безпеці України (ст. 7) та основні напрями державної політики з питань національної безпеки в економічній сфері [13].

У Стратегії Національної безпеки України визначено принципи, пріоритетні цілі, завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз [14, С. 19].

Конституційні засади зовнішньоекономічної діяльності розвиваються у Законі «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» і у Законі «Про зовнішньоекономічну діяльність».

У Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [12] у країні головними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності визначено держава в особі її органів (Верховна Рада, Кабінет Міністрів України, Національний банк, Державний митний комітет), підприємства і об'єднання всіх видів, а також організації, які діють на підставі своїх статутних документів, та фізичні особи. Владні структури регіонів відповідно до ст. 10 цього закону діють як суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності лише через комерційні організації – юридичні особи України. Повноваження в сфері зовнішньоекономічних зв'язків місцевих органів влади відповідно до Закону України «Про місцеві ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» від 26.03.1992р. зводяться переважно до координації органів управління зовнішньоекономічної діяльності та видачі експортно-імпортних ліцензій на деякі групи товарів. Сьогодні державотворення потребує законодавчого формування нової парадигми регіонального управління в цілому та зовнішньоекономічної діяльності зокрема. Бачення регіонального управління тільки як перерозподілу повноважень між місцевими органами місцевого самоврядування органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в рамках адміністративно-територіальної одиниці не відповідає соціально-економічним та політичним реаліям України [15, С. 74]. Отже чинне законодавство України фактично обмежує функції регіонів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Як вказують О. А. Єрмакова і Ю. Г. Козак: «Суттєвим недоліком державного регулювання регіонального соціально-економічного розвитку є відсутність необхідного узгодження регіональної політики з іншими аспектами державної політики: макроекономічним, промисловим, соціальним, зовнішньоекономічним та іншим. Крім того, під час розгляду зазначених політик регіональний аспект як правило, не розробляється» [15, С. 71].

Аналіз існуючої практики українськими дослідниками свідчить, що законодавство України щодо транскордонного співробітництва як чинника реалізації євроінтеграційних прагнень, характеризується наявністю прорахунків та певних неузгодженостей з ратифікованими міжнародними нормативними актами та стандартами Європейського Союзу. Так, Закон України «Про транскордонне співробітництво» має низку суттєвих недоліків: положення закону не визначають конкретних механізмів здійснення транскордонного співробітництва та розподілу компетенцій між органами влади, а також фінансування проектів транскордонного співробітництва; відсутні конкретні положення, які б регламентували спеціальний статус дво- та багатосторонніх органів транскордонного співробітництва (єврорегіонів, асоціацій, інше); утворення територіальними громадами, механізм їх створення та функціонування у разі, якщо вони будуть розташовані на території України. Передбачено, що органи транскордонного співробітництва можуть утворюватися як юридичні особи, а в окремих випадках їхні функції можуть покладатися на відповідні виконавчі органи місцевого самоврядування та структурні підрозділи місцевих органів виконавчої влади. Натомість, у Законі України «Про місцеві державні адміністрації» відсутні прямі положення, які б регламентували компетенцію адміністрації в частині транскордонного співробітництва, взагалі норми мають непрямий декларативний характер [16]. Тобто, простежується централізація розподілу повноважень у сфері транскордонного співробітництва в Україні.

Серед основних недоліків нормативно-правового поля, що негативно відбувається на функціонуванні зовнішньоекономічної безпеки регіону, можна назвати суперечливість, неоднозначність та нестабільність норм чинної нормативно-правової бази, значна кількість нормативних актів, вимоги яких не просто суперечать нормативно-правовим актам вищого рівня, а нерідко спотворюють положення останніх:

- нормативно-правове регулювання як економічної безпеки в цілому, так і зовнішньоекономічної зокрема, є неповним та недостатнім практично на всіх рівнях, значні прогалини та розпорошеність нормативно-правової бази у значній кількості законів, постанов, концепцій, які регулюють лише окремі питання зовнішньоекономічної безпеки регіону.
- дублювання повноважень, конкурування органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій в сфері зовнішньоекономічної діяльності, що призводить до відсутності чітких меж відповідальності посадових осіб означених органів за виконання прийнятих рішень [17].
- відсутність нормативно-правової бази щодо запровадження нових механізмів стимулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- відсутність законодавче прийнятої концепції кластерної політики. Це безумовно гальмує процес кластеризації національної економіки і стримує процес розбудови середовища для забезпечення безпеки сталого економічного розвитку регіонів;
- відсутність законодавчого визначення поняття «кластер», його видів, комплексу заходів щодо формування кластерів в Україні;
- відсутність координуючого органу в сфері кластерної політики регіону, відсутність конкретного механізму формування кластерів, недостатнє інформаційне забезпечення кластерної діяльності, неузгодженість;
- низький рівень взаємодії центральних і регіональних органів урядування у сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю;
- відсутність відповідної національної законодавчої бази щодо механізмів реалізації стратегічних планів розвитку субрегіонів;

- більшість органів регіонального управління проявляє інертність у системній реалізації стратегії сталого розвитку шляхом створення нових науково-технічних та виробничих структур в регіонах, розробки регіональних програм;

Проведений аналіз нормативно-правових актів України свідчить про відсутність у правовому полі забезпеченого підґрунтя для врегулювання потреб із вирішення завдань зовнішньоекономічної безпеки, що можуть виникнути у майбутньому відповідно до змін в безпековому середовищі. Як свідчить практика, такі акти ледве встигають узаконити вже існуючі процеси та розв'язати певні проблемні питання. Об'єктивно це можна пояснити тим, що ринкове середовище змінюється швидше, ніж на них може реагувати держава (законодавчі акти). До того ж законодавча робота ведеться із запізненням і не завжди якісно.

В Україні сформована досить розвинута нормативно-правова база у сфері економічної безпеки на макро- та мезорівнях. Натомість нормативно-правове регулювання як економічної безпеки в цілому, та зовнішньоекономічної зокрема, є неповним та недостатнім практично на всіх рівнях, значні прогалини та розпорошеність нормативно-правової бази у значній кількості законів, постанов, концепцій, які регулюють лише окремі питання зовнішньоекономічної безпеки регіону.

Як показало дослідження, основним напрямом оптимізації нормативно-правового регулювання економічної, зокрема зовнішньоекономічної безпеки, з'являється активізація діяльності відповідних державних структур з конвергенції права, тобто зближенні правової системи України з правовою системою ЄС [19] та міжнародним правом. Зближення при цьому проводиться за рахунок якості правотворчості і правореалізуємих актів.

Концепція кластерної політики в Україні має дати змогу врахувати особливості кожного із регіонів України. Сформувані системний підхід до формування нормативно-правового поля в контексті єдності стратегії соціально-економічного розвитку України в цілому та її регіонів зокрема; реалізувати кластерну політику відповідно до розроблених та затверджених норм з економічної, зокрема зовнішньоекономічної діяльності.

Результативна та ефективна регіональна політика, в тому числі зовнішньоекономічна безпека, потребує комплексного нормативно-правового регулювання, що має спиратися на принципи європейської регіональної політики і відповідати національним інтересам України [18].

Ратифікації Угоди Європейським Союзом та його державами-членами, її послідовна та ефективна імплементація може стати дієвим механізмом подальшого сталого економічного розвитку та модернізації нашої держави, оновленою стратегією реформування усіх ключових сфер і впровадження європейських стандартів з метою дійсного підвищення рівня життя населення України та реалізації нашої стратегічної мети – набуття повноправного членства в Європейському Союзі.

Для ефективного регулювання державним економічним розвитком регіонів існує негайна необхідність переходу на новий рівень управління зовнішньоекономічної діяльністю регіонів. Реалізація державної регіональної політики має передбачати:

- ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та його державами-членами, її послідовна та ефективна імплементація може стати дієвим механізмом подальшого сталого економічного розвитку та модернізації нашої держави, оновленою стратегією реформування усіх ключових сфер і впровадження європейських стандартів з метою дійсного підвищення рівня життя населення України та реалізації нашої стратегічної мети – набуття повноправного членства в Європейському Союзі;
- визначити національний механізм імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом;
- розробити та затвердити національну програму імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом.
- внести відповідні зміни до законів України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про транскордонне співробітництво», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування» на предмет їх узгодженості з ратифікованими законодавчими та нормативно-правовими актами;
- розробити та прийняти Закон «Про засади державної регіональної політики в Україні», Закон «Про кластерну політику в Україні»
- зменшити асиметрію розвитку регіонів, активувати регіональний розвиток за засадах запровадження відповідних дійових механізмів шляхом передбачення при розробці та формуванні нової політики євро регіонального та транскордонного співробітництва;
- завершення формування законодавчого та нормативно-правового середовища прийняттям законів, таких як «Про засади державної регіональної політики в Україні», «Про кластерну політику в Україні», «Про державний фонд регіонального розвитку».

Об'єктивний процес активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону, міжрегіонального та міжмуніципального співробітництва, загрози безпеці потребує завершення формування нормативно-правової бази з питань зовнішньоекономічної діяльності регіонів у вигляді єдиного закону «Про економічну безпеку», який би регулював серед інших сфер заходи щодо забезпечення зовнішньоекономічної безпеки регіону, що

сприятиме процесу інтеграції регіонів України в світове господарство та забезпечить відповідність зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам України.

Запропоновані рекомендації щодо оптимізації законодавчого та нормативно-правового середовища зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні в контексті правової конвергенції України та ЄС містять потенціал стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, поглиблення та диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків із регіонами сусідніх держав Європи, механізм усунення асиметрії розвитку та децентралізації розподілу повноважень та компетенцій між органами влади у цій сфері.

Висновки. Нормативно-правове регулювання зовнішньоекономічної безпеки національного господарства на мезорівні є неповним та недостатнім практично на всіх рівнях. Основним напрямом оптимізації нормативно-правового регулювання економічної, та її складової зовнішньоекономічної безпеки, з'являється завершення законодавчого та нормативно-правового формування середовища безпеки шляхом переходу на новий рівень управління зовнішньоекономічною безпекою регіонів. Нагальною необхідністю є визначення національного механізму імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та її програми, створення фундаментального єдиного закону «Про економічну безпеку», який регулював би серед інших сфер зовнішньоекономічну безпеку регіону в системі національної економічної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права [Текст] / О. Ф. Скакун: підручник. – Харків: Консум, 2001 – 656 с.
2. Мельник О. М. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / О.М. Мельник. – К.: ІДІП НАНУ, 2004, - 19 с.
3. Концепція державної регіональної політики. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>.
4. Підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки, завдання та перспективи. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/asocycacya-8775f.pdf>.
5. Конституція України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
6. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964 – IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 39. – с. 351.
7. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 № 2411-17 // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - №40, ст.527. (із змінами. Внесеними згідно із Законом № 1170-VII (1170-18) від 27. 03. 2014).
8. Економічна безпека: навч. посіб. / О.С. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін.; за ред.. О. М. Джужі. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.
9. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред.. З. С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
10. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк] ; [за ред. В. М. Геєця]. – Х. : Вид-во «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
11. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: [монографія] / Я. А. Жаліло. – К.: Вид-во НІСД, 2003. – 368 с.
12. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959 –XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - № 29. – с. 377.
13. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964 – IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 39. – с. 351.
14. Стратегія національної безпеки України: указ Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007// Офіційний вісник України. – 2007. - № 11. – С. 389.

15. Єрмакова О. А. Зовнішньоекономічна діяльність регіону: навчальний посібник / О. А. Єрмакова, Ю. Г. Козак. – Одеса, Фенікс, 2013. – 332 с.
16. Міжнародна співпраця регіонів в контексті зближення України та ЄС: зовнішньоекономічні, інвестиційні та управлінські аспекти. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1554/>
17. Регіони України у після кризовий період: ризики та перспективи розвитку: аналітична доповідь. – К.: НІСД. 2011. – 38 с.
18. Формування політики регіонального розвитку: досвід країн Центральної та Східної Європи в контексті вступу до ЄС. – канадське агентство з міжнародного розвитку, 2006. – 142 с.
19. Кочевой М. М. Нормативно-правове регулювання зовнішньоекономічної безпеки України / М. М. Кочевой // Науковий журнал «Бізнес Інформ». - № 10 (441). – Харків: Видавничий дім «Інжек». 2014. – С. 38-41.